

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

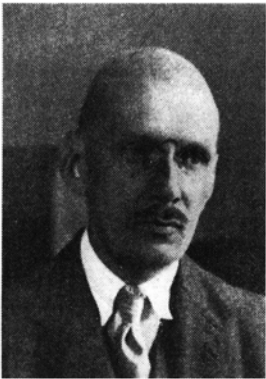
PRO MEMORIA

- **110 rocznica urodzin Hanny Czeczottowej (3 I 1888–17 III 1982)**, paleobotanika, ur. w Petersburgu,

zm. w Warszawie, długoletniego pracownika naukowego, organizatora pracowni paleobotanicznej w Muzeum Ziemi, w Warszawie badaczki flor kopalnych m.in. trzeciorzędu, autorki opracowań mioceńskiej flory z kopalni węgla brunatnego w Turoszowie.

- **110 rocznica urodzin Jerzego Lilpopa (8 I 1888–6 IV 1945)**, paleobotanika, ur. w Warszawie, zm. w

Krakowie, długoletniego kustosa Muzeum Fizjograficznego PAU w Krakowie, działacza ochrony przyrody, badacza flor karbonu, jury, czwartorzędu, autora książki: *Roślinność Polski w epokach minionych* (1929, wyd 2–1957, uzup. M. Kostyński).

- **250 rocznica śmierci Jerzego Andrzeja Helwiga (14 XII 1666–3 I 1748)**, pastora, botanika, zwanego „Pliniuszem pruskim z Węgorzewa”, ur., zm. w Węgorzewie, wszechstronnie wykształconego (m.in. w zakresie astronomii, botaniki, historii, literatury, teologii) na uniwersytetach w Lejdzie, Lipsku, Królewcu, Wittenberdze), pastora protestanckiego zboru w Węgorzewie, gdzie zgromadził bogatą bibliotekę, muzeum historii naturalnej oraz ogród (w Sulicach koło Węgorzewa), do którego sprowadzał rośliny m.in. z Indii, autora jednych z pierwszych opracowań flory Pomorza: *Flora quasimodogenita* [...] (1712), *Supplementum Florae Prussicae* [...] (1s726).

- **40 rocznica śmierci Tadeusza Bocheńskiego (7 XI 1901–28 II 1958)**, paleobotanika, ur. w Szczakowej (woj. katowickie), zm. w Krakowie, kustosa Działu Geologicznego Muzeum Śląskiego w Katowicach, profesora AGH, kierownika Katedry Złóż Węgla, badacza flor karbońskich, autora prac metodycznych oraz materiałowych, m.in. *Budowa sygliariowych szyszek sporofilowych* (1939).

- **30 rocznica śmierci Heleny Juraszek (30 V 1893–20 II 1968)**, fitopatologa, ur., zm. w Warszawie, asystentki Katedry Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego, pracownika naukowego Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy i Puławach, Centralnego Laboratorium Kwarantanny Roślin przy Ministerstwie Rolnictwa w Warszawie, autorki wielu prac naukowych i popularnych na temat chorób roślin uprawnych, m.in. *Klucza do określania chorób roślin uprawnych* (Z. 1–4, 1950–1951).

Alicja ZEMANEK

PROFESOR DR HAB. JADWIGA SIEMIŃSKA – W PIĘCDZIESIĘCIOLECIE PRACY NAUKOWEJ

Professor Jadwiga Siemińska
– Fifty years of scientific work

Profesor Jadwiga Siemińska, podobnie jak Jej mistrz Profesor Karol Starmach, swoje pięćdziesiąt lat pracy naukowej poświęciła przede wszystkim fykologii i hydrobiologii. Pomagała organizować Zakład Gospodarki Stawowej PAU (późniejszy Zakład Biologii Wód PAN) oraz istniejący nadal Zakład Algologii Instytutu Botaniki PAN w Krakowie. Jest współtwórcą współczesnej fykologii polskiej i kontynuatorem polskiej szkoły fykologicznej zapoczątkowanej przez Józefa Rostańskiego i Mariana Raciborskiego.

Jest to jubileusz szczególny, bowiem współczesne pokolenie polskich fykologów są związane z naszą Jubilatką przez Jej wszechstronną działalność dydaktyczną. Rzadki to przypadek i wyjątkowa cecha naukowca, by tworzył z myślą o innych. Profesor Siemińska jest właśnie tym wyjątkiem – jest twórcą centrum informacji fykologicznej a w niej: polskiej bibliografii fykologicznej, kartotek stanowisk gatunków glonów odnotowywanych w Polsce oraz twórcą drugiego na kontynencie europejskim zbioru ilustracji glonów z publikacji z całego świata – czyli „Ikonoteki Glonów” – sporządzanej na wzór brytyjskiej „Fritsch’s Collection”.

Profesor Siemińska wykształciła dziesięciu doktorów, którzy obecnie pracują w różnych placów-

Fot./Phot. 1. Prof. dr hab. Jadwiga Siemińska (fot./phot. Jan Słupski, 1997).

kach naukowych w kraju i za granicą (jeden z nich, I. Kaczmarska, jest już profesorem w Kanadzie). Wiem, że ich liczba jest o wiele większa, bo była Profesor w licznych przypadkach anonimowym patronem.

Z problemami nauki Profesor Siemińska zetknęła się bardzo wcześniej, bo po zdaniu matury w 1940 roku znalazła zatrudnienie w Zakładzie Ichtibiologii i Rybactwa należącym do Wydziału Rolnego UJ, kierowanym przez wybitnego ichtiologa profesora Teodora Spiczakowa. Pomógł Jej w tym przyjaciel ojca – profesor Zygmunt Grodziński. Swoje zamiłowania hydrobiologiczno-fykologiczne rozwijała u boku znanego już wówczas w kraju i świecie docenta Karola Starmacha. Profesor Siemińska, studentka tajnego nauczania na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, rosła jako botanik, biolog, pod skrzydłami wybitnych znawców przedmiotu, w tym ówczesnych docentów Bogumiła Pawłowskiego i Franciszka Górskiego. Z Zakładem związana była przez cały okres wojny aż do 1955 roku. Pracując w nim uzyskiwała kolejne stopnie naukowe: w 1947 r. magistra filozofii z zakresu botaniki i w 1950 doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJ, a w 1955 roku otrzymała tytuł docenta. W tym też okresie wspólnie z Profesorem Starmachem tworzyła obecny Zakład Algologii Instytutu

Botaniki PAN, gdzie pracowała od 1954 roku i pełniła od 1958 roku do 1992 funkcję kierownika, tu też uzyskała najwyższe stopnie naukowe.

W latach 1954–56 brała udział w organizowaniu działu hydrobiologicznego w Zakładzie Badań Wodociągowych i Kanalizacyjnych Politechniki Śląskiej w Gliwicach, a od 1958 roku do 1962 pracowała dodatkowo w Zakładzie Biologii Wód PAN w Krakowie pełniąc funkcję zastępcy dyrektora do spraw naukowych.

Poza talentem organizatorskim, Jej wspaniała polszczyzna, znajomość zagadnień ogólnobiologicznych, hydrobiologicznych i fykologicznych, krytyczna analiza opracowywanych tekstów, znajomość języków obcych, nadzwyczajna skrupulatność, zostały także zauważone przez Profesora Starmacha i, za Jej zgodą, były wykorzystane. Została więc Profesor Siemińska współredaktorem *Biuletynu Zakładu Biologii Stawów PAN*, a potem 13 tomów *Acta Hydrobiologica*, gdzie pełniła opiekę nad pracami naukowymi publikowanymi przez jej młodszych kolegów. Współredagowała 15 tomów *Flory Środkowodnej Polski* i jest autorem 6 tomu tej serii traktującego o okrzemkach, naszego pierwszego klucza do ich oznaczania. Tomy te, choć pisane po polsku, mające już nieco charakter klasycznych opracowań, nadal cieszą się uznaniem fykologów i hydrobiologów w wielu państwach na całym świecie. Przez szereg lat była recenzentką prac fykologicznych w czasopiśmie *Fragmenta Floristica et Geobotanica*. Jest także redaktorem uznanej i

Fot. 2. Prof. Jadwiga Siemińska ze swoim mistrzem, Profesorem Karolem Starmachem (Uroczystość 30-lecia Instytutu Botaniki PAN, 1986) (fot. A. Pachoński).

Phot. 2. Professor Jadwiga Siemińska with her master Professor Karol Starmach during 30th Anniversary of the Institute of Botany of the Polish Academy of Sciences (Cracow, 1986) (phot. A. Pachoński).

Fot. 3. Prof. Jadwiga Siemińska w towarzystwie Prof. Horsta Lange-Bertalota (Kraków, 1995) (fot. J. Słupski).

Phot. 3. Professor Jadwiga Siemińska in company of Professor Horst Lange Bertalot (Cracow, 1995) (phot. J. Słupski).

cenionej serii *Bibliografie Botaniczne*. Ostatnio doprowadziła do wydania monumentalnej monografii porostów z rodziny *Lecanoraceae* opracowanej przez profesora Józefa Motykę i przygotowanej do druku przez jego córkę Marię.

Pomimo tylu dodatkowych zajęć, często dość niewdzięcznych, jej drukowany dorobek naukowy sięga około 120 pozycji wydanych w czasopismach polskich, europejskich i amerykańskich (patrz wybór publikacji – Wołowski 1997). Wiele w nich monografii, studiów i rozpraw naukowych, artykułów popularnonaukowych, będących dokumentacją Jej szerokiego zainteresowań badawczych. Są opracowania taksonomiczno-ekologiczne glonów Polski i Europy. Obiektem Jej zainteresowania stały się też szczątki okrzemek i spor krzemionkowych znalezionych *in situ* w dewońskich warstwach grafitowych marmurów w Przewornie na Dolnym Śląsku przez prof. Barbarę Kwiecińską; przesuwają one dolną granicę występowania okrzemek o ok. 260 milionów lat. Ma również w swoim dorobku prace dotyczące historii badań fykologicznych w Polsce.

Profesor Siemińska udzielała i nadal udziela się w pracach różnych zespołów naukowych: Komitetu Hydrobiologicznego PAN (była także jego sekretarzem) i Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN (też jako sekretarz), oraz Zespołu Historii Botaniki PAN; Rad Naukowych Zakładu Biologii Wód im. K. Starmacha PAN, Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, a także Zakładu Ichtiobiologii i Gospodarki Stawowej PAN w Gołyszu. Jest Członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz była założycielką i, po Profesorze Starmachu, Przewodniczącą (obecnie Honorową Przewodniczącą) Sekcji Fykologicznej PTB, członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. Jest również członkiem szeregu towarzystw międzynarodowych takich jak: Societas Internationalis Limnologorum; International Phycological Society (członek założyciel i Executive Council w latach 1991–1993), członkiem założycielem International Society for Diatom Research.

W uznaniu Jej zasług i osiągnięć, jako wyraz wdzięczności wielu autorów dedykowało Jej nowo opisane gatunki: *Aulacodiscus sieminskae* Geroch

1978 [1], *Coleochaete sieminskiana* Szymańska 1988 [5], *Euglena sieminskiana* Wołowski 1992 [6], *Chryso-sphaera sieminskae* Matuła 1994 [3], *Gomphonema jadvigiae* Lange-Bertalot et Reicherd 1996 i ostatnio cały rodzaj *Sieminskia* Matzeltin, Lange-Bertalot 1998 [4].

Zasługi Profesor Siemińskiej dla rozwoju polskiej nauki znalazły wyraz między innymi w przyznaniu Jej już w 1953 roku nagrody Ministra Szkolnictwa Wyższego za pracę doktorską pt. *Plankton jeziora zaporowego w Rożnowie*, nagrody Sekretarza Naukowego PAN za pracę habilitacyjną pt. *Hydrobiologiczna i rybacka charakterystyka rzeki Brynicy*; Nagrody Sekretarza Wydziału II PAN za *Okrzemki* napisane do *Flory Słodkowodnej Polski*, oraz Złotego Krzyża Zasługi, Krzyża Kawalerskiego i Pamiątkowego Medalu z okazji 100-lecia urodzin prof. Wł. Szafera i 30-lecia Instytutu Botaniki PAN.

Jestem Jej uczniem, wiem, że nie lubi splendoru wokół siebie, nie lubi przyjmować kwiatów od uczniów, lubi natomiast dyskutować nie tylko o fachowych sprawach, lecz także o naszych prywatnych problemach, które często pomaga rozwiązywać. Wiem też, że lubi Prousta. Wymyśliłem więc sobie, że pięćdziesięciolecie pracy naukowej Profesor Siemińskiej daje nam uczniom okazję do wyrażenia podziękowania za trud i wysiłek, jaki włożyła i nadal wkłada kierując postęпами naszych prac. Sądzę, że daruje mi to.

Konrad WOŁOWSKI

LITERATURA

- [1] GEROCH S. 1978. Okrzemki dolnokredowe z polskich Karpat – Lower Cretaceous diatoms in the Polish Carpathians. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, **36** (3/4): 283–295.
- [2] LANGE-BERTALOT H., METZELIN D. 1966. Iconographica Diatomologica, Annotated Diatom Monographs. Edited by H. LANGE-BERTALOT, Koeltz Scientific Books, Koenigstein, Germany Vol. 2. ss. 390.
- [3] MATUŁA J. 1994. *Chryso-sphaera sieminskae* species nova, a new *Chryso-sphaera* species from Poland. *Acta Soc. Bot. Pol.*, **63** (1): 97–99.
- [4] MATZELTIN D., LANGE BERTALOT H. 1998. Tropical diatoms of South America, Koeltz Scientific Books, Koenigstein, Germany. ss.
- [5] SZYMAŃSKA H. 1988. *Coleochaete sieminskiana* Szym. sp. nov. (*Chlorophyta*) – a new species from Poland. *Nova Hedwigia* **46** (1–2): 143–147.
- [6] WOŁOWSKI K. 1992. *Euglena sieminskiana* Wołowski n.sp. (*Euglenophyceae*). *Algological Studies* **65**: 29–34.
- [7] WOŁOWSKI K. 1997. Professor Jadviga Siemińska – Fifty years of scientific work. *Fragm. Flor. Geobot.* **42**(1): 3–7.

OBCHODY 70-LECIA REZERWATU LEŚNO-STEPOWEGO „BIELINEK” NAD ODRĄ

70 years of existence wood-steppe nature reserve „Bielinek” on Odra river

Uroczystości jubileuszowe 70-lecia powołania rezerwatu przyrody „Bielinek” odbyły się 26 maja 1997 roku. Rozpoczęły się w Ratuszu Staromiejskim w Chojnie uroczystym powitaniem gości przez burmistrza. Sesję okolicznościową zainicjowało wystąpienie prof. Kazimierza Dobrowolskiego, wiceministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa, na temat strategii ochrony przyrody w Polsce. Temat ochrony przyrody podjął też minister środowiska, ochrony przyrody i gospodarki przestrzennej landu Brandenburgii – Matthias Platzek. Z historią utworzenia rezerwatu „Bielinek” i prowadzonych w nim badań naukowych zapoznali uczestników sesji: prof. Herbert Sukopp z Instytutu Ekologii w Berlinie (okres od powołania rezerwatu do 1945 r.) i prof. dr hab. Marian Ciaciura z Katedry Taksonomii Roślin i Fitogeografii Uniwersytetu Szczecińskiego (okres powojenny). Po konferencji prasowej i zwiedzeniu wystawy poświęconej rezerwatowi przyrody „Bielinek” oraz przyrodzie Doliny Dolnej Odry, ministrowie dokonali odsłonięcia okolicznościowej tablicy na głazie narzutowym w rezerwacie. Kolejnym punktem programu było wręczenie nagród uczestnikom konkursów o rezerwacie i przyrodzie Doliny Dolnej Odry. Na zakończenie zaproszeni goście zwiedzali rezerwat, pokonując trasę ścieżki dydaktycznej i uczestniczyli w „leśnym posiłku”.

Rangę obchodzonego jubileuszu podnosi fakt, że rezerwat leśno-stepowy „Bielinek” jest jednym z najstarszych w Polsce. Początki idei ochrony przyrody sięgają starożytności, np. w Chinach w X wieku p.n.e. wprowadzono zakazy wycinania lasów. W Polsce władcy, począwszy od Bolesława Chrobrego, wydawali przepisy ograniczające polowania na żubra, tura, łosia, bobra. Pierwszy w Europie rezerwat powstał we Francji w 1852 r. Natomiast idea tworzenia parków narodowych rozwinęła się w Stanach Zjednoczonych, gdzie w 1872 r. utworzono pierwszy na świecie Park Narodowy Yellowstone.

W Polsce nowoczesna ochrona przyrody zaczęła się w latach sześćdziesiątych XIX w. i rozwijała stopniowo, wraz z rozwojem nauki polskiej i powstawaniem organizacji społecznych, zainteresowanych ochroną przyrody. Pierwszy prywatny rezerwat w Polsce powstał w 1886 r. Utworzył go Włodzimierz Dzieduszycki w swoim majątku Pieniaki (stąd nazwa „Pamiętka Pieniacka”), dla ochrony starego lasu bu-

kowego na Podolu. Na początku bieżącego stulecia, z inicjatywy prof. M. Raciborskiego, opracowano program utworzenia sieci rezerwatów przyrody na ziemiach polskich, znajdujących się pod trzema zaborami. Dzięki temu, po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., mieliśmy 39 rezerwatów o łącznej powierzchni 1469 ha. Do dziś sieć rezerwatów w naszym kraju znacznie się zagęściła, przekraczając w 1990 r. liczbę 1000, jednakże polityka ich powoływania ma charakter dość żywiołowy [6].

Tworzenie i doskonalenie sieci rezerwatów polega nie tylko na powoływaniu nowych obiektów, lecz na wyrównywaniu dysproporcji między poszczególnymi grupami rezerwatów. Istnieje także potrzeba zwiększenia powierzchni ogólnej objętej ochroną rezerwatową, zarówno poprzez powoływanie nowych rezerwatów o dużym areale, jak i powiększanie, o ile to możliwe, obszaru istniejących już małych obiektów, w celu uzyskania, na wzór innych krajów europejskich, korzystniejszego stosunku obszarów chronionych do powierzchni kraju (wskaźnik ten obecnie wynosi zaledwie 0,33 %, podczas gdy np. w Wielkiej Brytanii ok. 3 %).

Uroczyste obchody 70-lecia powołania rezerwatu przyrody „Bielinek” są okazją do przypomnienia historii jednego z najciekawszych i najbardziej znanych obiektów w naszym kraju. Jest to największe na Pomorzu, a zarazem najbogatsze skupienie azonalnej roślinności kserotermicznej, z licznym udziałem roślin i zwierząt typowych dla klimatu basenu Morza Śródziemnego. Rezerwat położony jest w gminie Cedynia, około 70 km na południowy-zachód od Szczecina. Obejmuje wysokie, strome zbocza pradoliny Odry między wsiami Bielinek i Lubiechów Dolny. Łączna powierzchnia liczy 75,55 ha. Zbocza mają wystawę południową i poprzecinane są 12 wąwozami. Od strony wsi Bielinek pierwszy jest Wąwóz Storczykowy, następnie Dolina Akacja i Dolina Borsucza, dalej Wąwóz Paklonowy, Parów Źródłany, Wąwóz Wiązowy, Świetlisty i Brekiniowy. Najdłuższy jest Wąwóz Markociński, liczący około 550 m, za nim znajduje się Kotlina Mała i Wielka oraz Wąwóz Troisty. Zalesiona część wierzchołki pomiędzy szosą Bielinek – Lubiechów Dolny a północnymi krawędziami zboczy i wąwozów, stanowi otulinę rezerwatu. Zbocza powstały na skutek erozyjnej działalności Odry, której koryto obecnie, po regulacji biegu, znajduje się w znacznej odległości od rezerwatu. Odmienna jest geniza wąwozów, których powstanie łączy się z działalnością lodowca w jednym z glacialów [12]. Decydujący wpływ na kształtowanie się gleb rezerwatu miała stosunkowo duża ilość węgla wapnia w skale macierzystej (dochodząca nawet do 31,2 %). W rezulta-

cie na południowych zboczach przeważają gleby brunatne, w wąwozach zaś bielice (zwłaszcza w niektórych partiach stoków o wystawie zachodniej) oraz gleby zbliżone do typu czarnych ziem (pozostała część rezerwatu). Specyficzny mikroklimat wpływa na charakter i zróżnicowanie jego fauny i flory. Informacje o warunkach siedliskowych „Bielinka” zawdzięczamy głównie obserwacjom Brzoski [1], prowadzonym w latach 1930–1932. Dane te wskazują na wyjątkowo skrajne warunki panujące na południowych zboczach i zupełnie odmienne warunki w cienistych wąwozach, np. temperatura powietrza latem, mierzona na wysokości 30 cm nad ziemią, na zboczach przekracza nawet 45 °C, zaś w wąwozach wynosi maksymalnie 29 °C. Dzienna amplituda temperatury dochodzi, odpowiednio, do 36,1 °C i 16 °C. Temperatura gleby na otwartych zboczach może przekraczać w lipcowe południe 70 °C. Ponadto obszar rezerwatu jest wyjątkowo ubogi w opady. Ich średnia roczna suma wynosi 480 mm, z maksimum przypadającym na lipiec, co w połączeniu z najwyższymi średnimi temperaturami w tym miesiącu jest bardzo niekorzystne dla roślin. Obrazu warunków klimatycznych rezerwatu dopełnia niska wilgotność względna powietrza, która w wąwozach może spadać do 60%, a na zboczach nawet do 25%.

Bogata rzeźba terenu i związane z nią zróżnicowanie warunków siedliskowych decydują o rozmieszczeniu poszczególnych gatunków roślin i całych zbiorowisk roślinnych w rezerwacie. Z otwartymi zboczami związane są dwa podstawowe zbiorowiska roślinne, przeplatające się mozaikowo: murawy kserotermiczne (*Potentillo-Stipetum*), z takimi rzadkimi i cennymi gatunkami jak: ostnica włosowata (*Stipa capillata* L.), ostnica powabna (*S. pulcherrima* C. Koch), pajęcznica liliowata (*Anthericum liliago* L.), turzyca delikatna (*Carex supina* Wohlb.), ostrołódka kosmata (*Oxytropis pilosa* (L.) DC.), wisienka stepowa (*Cerasus fruticosa* Pall.) oraz ciepła dąbrowa (*Querceto-Lithospermetum subboreale* Mat. 1955), z udziałem dębu omszonego (*Quercus pubescens* Willd.), którego stanowisko w „Bielinku” jest izolowane i najdalej wysunięte na północ od zwartego zasięgu, a także nawrotu czerwonołkietnego (*Lithospermum purpureo-coeruleum* L.), również poza Bielinkiem nie notowanego w Polsce. W wąwozach wykształcają się głównie cieniste lasy liściaste, zaliczane do łągu jesionowo-wiązowego *Fraxino-Ulmetum*.

Równie bogaty i różnorodny jest świat zwierzęcy rezerwatu „Bielinek”. Szczególnie interesująca jest fauna bezkręgowców, z rzadkimi chrząszczami: *Cryptocephalus elegantulus* Grav. i *Otiorrhynchus fullo* Schrk., będącymi relikami postglacialnego opti-

num klimatycznego [8], czy gatunkami owadów opisany po raz pierwszy w historii nauki właśnie z terenu „Bielinka”, np. *Gonotapus flavus* Hedicke ze zbocza przy Markocinie [7].

Pierwszą notatkę florystyczną z „Bielinka” napisał J. Schäde w 1863 r. [10], a pełne zestawienie składu gatunkowego roślin podał dopiero R. Schulz w 1917 r. Zwrócił on szczególną uwagę na występujące tu osobliwości florystyczne, to jest na: szyplina zielnego (*Dorycnium herbaceum* Vill.), omana niemieckiego (*Inula germanica* L.), nawrot czerwonooblękitny, zarazę wielką (*Orobanche maior* L.), czyścica kosmatego (*Stachys germanica* L.). Największym odkryciem było stwierdzenie przez Schalowa [11] i Ulbricha [13] obecności dębu omszonego na zboczach rezerwatu. Od tego też czasu rozpoczął się spór o to, czy stanowisko tego i innych południowego pochodzenia gatunków jest naturalne, czy antropogeniczne. W 1927 r. ukazało się monograficzne opracowanie obiektu i w tym samym roku, z inicjatywy ówczesnego właściciela W. von Keudella, utworzono tu rezerwat przyrody. Po II wojnie światowej stan rezerwatu opisała Czeczottowa [4]. Wiele interesujących danych zawiera też obszerna praca Czubińskiego [5] dotycząca Pomorza. Powojennej syntezy flory i roślinności rezerwatu dokonali Celiński i Filipek [2, 3]. 14 lutego 1957 r. władze polskie ponownie uznały „Bielinek” za rezerwat florystyczny.

Od czasu badań Celińskiego i Filipka wiele się niestety w rezerwacie zmieniło. Dowodzą tego podjęte w ostatnich latach badania nad zagrożeniami ze strony ekspansywnych antropofitów, zwłaszcza grochodrzewu (*Robinia pseudoacacia* L.), powojnika pnącego (*Clematis vitalba* L.) i stokłosa płonnej (*Bromus sterilis* L.) oraz nad naturalną sukcesją roślin, powodującą wypieranie muraw kserotermicznych [14, 15]. Tym dwóm czynnikom należy przypisać wyginięcie wielu ważnych dla flory rezerwatu gatunków roślin, np.: *Dorycnium herbaceum*, *Inula germanica*, *Orchis purpurea*. W związku z tym wykonano waloaryzację florystyczną rezerwatu i porównano wyniki z pracami Celińskiego i Filipka. W rezultacie wyróżniono trzy grupy gatunków:

- gatunki ustępujące (hemerofoby),
- gatunki rozprzestrzeniające się (hemerofile),
- gatunki nowe, stwierdzone po 1992 r.

Do grupy pierwszej zaliczono 38 taksonów wymarłych przed 1958 r., m.in.: czosnek grzebieniasty (*Allium carinatum* L.), storczyka purpurowego (*Orchis purpurea* Hudson), rogownicę drobnokwiatową (*Cerastium brachypetalum* Desp.) oraz 17 taksonów, wymarłych po 1958 r., m.in.: szyplina zielnego, omana niemieckiego. W trakcie badań nie odnaleziono

ponadto 23 gatunków notowanych przez Celińskiego i Filipka. Zdecydowana większość z nich to heliofity, które mogły się wycofać z terenu rezerwatu z powodu zwiększającego się zacielenia.

Wyróżniono też trzy grupy ekologiczne gatunków wyraźnie zmniejszających liczbę stanowisk w rezerwacie. Są to: przedstawiciele muraw kserotermicznych, np. pajęcznica liliowata, ostnica powabna, czy koniczyna pagórkowa (*Trifolium montanum* L.); taksony mezofilnych lasów liściastych, np. paprotnik kolczysty (*Polystichum lobatum* (Huds.) Chev.) i wyżpin jagodowy (*Cucubalus baccifer* L.); gatunki borowe, np. sosna wyczajalna (*Pinus sylvestris* L.) i związana z nią jemiola rozpięzchła (*Viscum laxum* Boiss.).

Hemerofile podzielono na trzy grupy: taksony zarosłowe i leśne, które powiększają swój zasięg w rezerwacie ze względu na sukcesję, synantropy, będące groźnym elementem flory, i gatunki przypadkowe, które zwiększają swoją liczebność z trudnych do ustalenia przyczyn.

Stwierdzono ponadto postępującą synantropizację flory rezerwatu i przewiduje się, że proces ten może się nasilić po otwarciu szlaków i ścieżek dydaktycznych. Dla zachowania unikatowego charakteru rezerwatu konieczne jest podjęcie kompleksowych działań, zmierzających do ocalenia najcenniejszych fragmentów muraw kserotermicznych i wyeliminowania niebezpiecznych dla naturalnej roślinności rezerwatu gatunków.

LITERATURA

- [1] BRZOSKA F. 1937. Ökologische Untersuchungen im v. Keudellschen Naturschutzgebiet Bellinchen a. d. O. und Umgebung unter besonderer Berücksichtigung der osmotischen Werte. *Beiträge zur Natudenkmalpflege* 16(3): 129–174.
- [2] CELIŃSKI F., FILIPEK M. 1957. Rezerwat leśno-stepowy w Bielinku nad Odrą. *Ochrona Przyrody* 24: 221–271.
- [3] CELIŃSKI F., FILIPEK M. 1958. Flora i zespoły roślinne leśno-stepowego rezerwatu w Bielinku nad Odrą. *Bad. Fizjograf. Pol. Zach.* 4: 5–198.
- [4] CZECHOTTOWA H. 1948. O rezerwacie leśno-stepowym w Bielinku nad Odrą. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn* 9(5/6): 3–11.
- [5] CZUBIŃSKI Z. 1950. Zagadnienia geobotaniczne Pomorza. *Pozn. Tow. Przyj. Nauk., Ser. B* 2(4): 439–658.
- [6] DENISIUK Z. 1990. Ochrona rezerwatowa w Polsce, stan aktualny i kierunki rozwoju. *Studia Naturae, Seria A* 35: 5–169.
- [7] HEDICKE H. 1927. Die Tierwelt. Das v. Keudell'sche Naturschutzgebiet Bellinchen a. d. O., Neudamm.
- [8] KUNTZE R. 1931. Studia porównawcze nad fauną kserotermiczną na Podolu, w Brandenburgii, Austrii i Szwajcarii. Lwów.

- [9] OLACZEK R. i in. 1996. Ochrona Przyrody w Polsce. Wydawnictwo LOP, Warszawa. ss. 158.
- [10] SCHÄDE J. 1863. Ein Ausflug nach *Oxytropis pilosa*. *Verh. d. Bot. Ver. für die Prov. Brandenburg und die angrenzenden Länder* 5.
- [11] SCHALOW E. 1925. Die Flaumeiche (*Quercus pubescens*) in der Neumark. *Der Naturforscher* 1: 463–465.
- [12] SOLGER F. 1927. Der boden der Bellinchen Hänge. Das v. Keudell'sche Naturschutzgebiet Bellinchen a. d. O., Neudamm.
- [13] ULBRICH U. 1924. Die Flaum-Eiche *Quercus lanuginosa* Lam. (*Q. pubescens* Willd.) als neuer Waldbaum Norddeutschlands und ihre Nomenclatur. *Mitt. Deutsch. Dendr. Gesell. Jhrb.* 1924: 297–304.
- [14] ZAJĄC A., CIACIURA M., ZAJĄC M. 1992. Waloryzacja przyrodnicza rezerwatu przyrody Bielinek. Maszynopis U. W. w Szczecinie.
- [15] ZAJĄC A., CIACIURA M., ZAJĄC M., LEDA M. 1993. Rezerwat przyrody Bielinek – synteza stanu oraz potrzeby ochrony. Maszynopis U. W. w Szczecinie.

Marian CIACIURA, Monika RADZISZEWICZ

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

V MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM ARKTYCZNEJ I ALPEJSKIEJ MIKOLOGII (ISAM V)

(ŁABYTNANGI, ROSJA, 15–27 SIERPNIA 1996)

5th International Symposium on Arcto-Alpine Mycology (ISAM V)

(Łabytnangi, Russia, 15–27 August 1996)

Pierwsze sympozjum ISAM odbyło się w 1980 roku na Alasce. Kolejne sympozja zostały zorganizowane w Szwajcarii (Alpy), Norwegii (Spitsbergen) i Francji (Alpy). Zgodnie z regulaminem liczba uczestników takiego sympozjum nie może być większa niż 25 osób. Dlatego też tylko nieliczni szczęśliwcy mogą wziąć udział w tej tak elitarnej imprezie. Podczas czwartego sympozjum zostały zgłoszone kandydatury dwu krajów jako organizatora następnego spotkania: Danii i Rosji. Stosunkiem głosów 8:7 zdecydowano o wyborze Rosji. Prezydentem ISAM V został wybrany prof. dr W. A. Muchin, reprezentujący Uralski Oddział Rosyjskiej Akademii Nauk z siedzibą w Jekaterinburgu. Równoległe z sympozjum ISAM V została zorganizowana VI Terenowa Konferencja Komisji Badań Grzybów Wielkoowocnikowych pod patronatem Rosyjskiej Akademii Nauk, przygotowana przez

dr. A. Kowalenkę z Petersburga. Uczestnicy konferencji mieli dzięki temu możliwość wysłuchania referatów przedstawionych podczas obrad ISAM V.

W obradach sympozjum wzięło udział 17 oficjalnych uczestników oraz uczestnicy wspomnianej konferencji terenowej (Fot. 1). Odbyły się cztery sesje naukowe, w trakcie których wygłoszono 16 referatów, w tym 8 referatów wygłosili Rosjanie. Przedstawiono ponadto 6 posterów. Streszczenia zgłoszonych referatów zostały opublikowane przed sympozjum, pod redakcją Muchina i Goldberga [3].

Tematyka pierwszej sesji była poświęcona zagadnieniom ogólnym. Dr. H. Knudsen przedstawił referat dotyczący rozmieszczenia grzybów wielkoowocnikowych na obszarze Grenlandii. Referat był bogato ilustrowany przezroczami i efektywnymi diagramami. Szczególnie interesujące były informacje o grzybach występujących w olchowych lasach na Grenlandii. Rozmieszczenie wielu grzybów Grenlandii jest już dość dobrze poznane. Referat wygłoszony przez prof. S. Sziatowa, dendrochronologa, był poświęcony zmianom zasięgu polarnej granicy lasu na Jamale i Polarnym Uralu w ciągu ostatnich 10 tysięcy lat. Trzeci referat (A. Chlebickiego) dotyczył wykorzystania centrów różnorodności grzybów mikroskopijnych jako wskaźników względnego wieku poszczególnych populacji *Dryas octopetala* w czwartorzędzie i prawdopodobnych tras migracji. Dr I. Karatygin przedstawił stan zbadania mikrogrzybów rosyjskiej Arktyki. W 300 dotychczas opublikowanych opracowaniach znalazły się informacje o występowaniu około 1200 gatunków (w tym również grzybów lichenizujących). Jego zdaniem zaledwie 20% gatunków zostało dotychczas zinwentaryzowanych. Prof. O. Marfenina z Moskwy (mikolog polskiego pochodzenia) mówiła o składzie zbiorowisk grzybów glebowych w obszarach alpejskich i arktycznych, a także o wpływie zanieczyszczeń powietrza i masowej turystyki na skład takich zbiorowisk. Ponadto wspólnie z współpracującą z nią dr Anną Iwanową przedstawiła jeden z najbardziej interesujących posterów. Badano wpływ temperatury (4, 18 i 25°C) na zdolność wzrostu fragmentów grzybni i zarodników konidialnych. Okazało się, że żywotność w niskich temperaturach zachowują tylko duże fragmenty grzybni przekraczające długość 140 m. Porównanie żywotności zarodników konidialnych i fragmentów grzybni u różnych gatunków dało równie interesujący wynik. Np. dla *Mucor hiemalis* fragmenty grzybni odznaczały się znacznie większą żywotnością niż zarodniki, odwrotnie zachowywała się *Alternaria alternata*. Duże zainteresowanie i dyskusje wzbudził także występ mgr Stanisława Arefiewa z Tumenia. Przedstawiona przez